

Zarándokok útja

2009 május 20. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [1](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Fél órát sem autózunk a Philadelphia kertvárosától délnyugatra vezető fűúton, amikor az üde zöld erdőben különös szag kezd terjengeni. Csöppet sem kellemes, odahaza a sajtgyárak, nyári sertéstelepek környékén érezni hasonlót.

A pennsylvaniai amishok ragaszkodnak hagyományaikhoz Friss oxigén helyett szívhatjuk az autó kondicionált levegőjét. Idővel sikerül elhagynunk kellemetlen útitársunkat a fizető-autópályával együtt; apró falvakat összekötő, keskeny országúton gurulunk tovább.

Egyóránnyira vagyunk a dübörgő nagyvárostól, de mintha valahol a régi Európában járnánk, oly ismerősnek tűnik a tájkép: takaros kertek, terméskőből épült vagy ácsolt – fachwerkes – házak, meredek cseréptetők, tornyocskák, díszes kovácsolt kapuk, szép arányú, osztott üvegablakok, tornácok. Mint a Grimm-mesekönyvek képei. Ephratában vagyunk, Pennsylvania állam Lancaster járásában. A csendes kisváros túlszélén alig vehető észre a tábla, amely a kolostorhoz vezető utat mutatja.

Gyalog közelítünk az öreg fák közt, a Cocalico-patak partján, szépen nyírt füves domboldalon álló ódon épületekhez, és máris visszalépdeltünk pár száz esztendőre. Pontosan kétszázhetvenet: 1732-ben érkezett meg erre az akkor legfeljebb mohawk indiánok lakta helyre a Heidelberg városa mellől származó Johann Conrad Beissel. Rövid idő alatt háromszáz földije követte, protestáns újrakeresztelkedők, akiknek odahaza nem sok esélyt adott a békés és sikeres életre a vallásháborúkat követő katolikus restauráció.

Beissel nekik alapította Ephratát az újjászületés (a helynév a zsidó Betlehem görög változata), a gyarló, Istentől elrugaszkodott, anyagi világból való kivonulás menedékhelyéül. Az emigránsok maguk építették közösségi és gazdasági épületeiket, műhelyeiket, mindent saját kezűleg készítettek, amire szükségük volt.

Keveset ettek és pihentek – a Biblia nem ír arról, hogy a Teremtő étkezett vagy aludt volna, okoskodtak –, viszont sokat dolgoztak. A férfiak az erdei- és deszkavágó malomban, az asztalos- és kovácsműhelyben, a szövőszéknél és a pékkemence mellett, az asszonyok a varrósobákban és a konyhákban, ahol a gyümölcsöt, zöldséget tartósították. Hat napot töltöttek munkával, ünnepnapként a szombatot tartották meg zsidók módjára, órák hosszat imádkozva és elmélkedve. Nyomdájukban a maguk merítette papírra nyomtatták gót betűs könyveiket, köztük olyan tanulságos munkákat, mint A zarándok útja John Bunyantól.

Természetesen németül, hiszen a zárt közösségben megőrizték anyanyelvüket egészen a XX. század első harmadáig. A kolostor temetőjében álló sírköveken régies német feliratok beszélnek ki, nem egy Fahnenstock és Königmacher nyugszik alattuk. Itt alussza örök álmát az alapító Beissel is, aki – sírfelirata szerint –: „természetes élete 77., lelki élete 52. évében aludt el” 1768. július 6-án. Követője, Jacob Zerfass mester és leszármazottai 1934-ig tartották össze a közösséget, amely végül beolvadt a baptista egyházba.

A kolostor, a karzatos imaterem, a hálószobák kemény priccsei a párnaként használt fahasábokkal és a műhelyek ma furcsa látványosságnak számítanak Amerikában. A helyi idegenvezető kisasszony artikulált, irodalmi angolsággal magyaráz, de németül nem ért egy szót se. Délnek indulunk tovább a járási székhely, Lancaster felé. Keresztezzük az Amtrak vonalát, amelyen A kis szemtanú című, tíz éve készült film elején az amish fiatalasszony (Kelly McGillis) vonatozik be Philadelphiába, hogy aztán a kisfia (Lucas Aas) a 30. utcai vasútállomás végében szemtanúja legyen egy szörnyű gyilkosságnak. A filmben később feltűnő lancasteri helyszín az elmúlt másfél évtized alatt erősen megváltozott.

A nyolcvanas évek derekán, első ittjártunkkor a kisváros tiszta és csendes volt. Most már nem az. Akkor az utcákon szakállas, szalmakalapos férfiak, fejkendőss asszonyok igyekeztek a fedett központi piacra – most alig látni fehér embert. A King Streettől délre, a lepusztult házakban csak színészek laknak, naphosszat türelmesen üldögélnek az árnyékban, a fiatalok a nyitott ajtajú autókból hallgatják a rádióból bömbölő rapet.

A Central Farmer Market – ahol akkor németül váltottunk szót az amish hentessel a májas és véres hurkáról, disznósajtokról, sódarokról, szalonákról és pörccökről – zárva. Gyorsan elhagyjuk a várost, visszafelé vesszük az irányt, de most a 340-es régi philadelphiai országúton haladunk, amelyen egykor a környék német ajkú lakói érkeztek a Delavare-torkolat tengeri kikötőjére fel. Őket nevezik amishoknak – a Svájcban az 1700-as évek elején érkezett Jacob Amman prédikátor neve után –, a lancasteri járást pedig azért hívják „Dutch countrynek”, mert az amerikaiak félrehallották a német deutsch szót.

A történet még ennél is régebben, 1636-ban kezdődik: egy Menno Simons nevű volt svájci plébános szintén kivezette híveit a katolikus Európából, majd megalapította a róla elnevezett radikális protestáns mennonita egyházat. Információs központja most a farmvidék déli szélén, a Paradise felé vezető út mentén található, az összesen hat-hétezerre tehető amishoknak több gyülekezeti házuk van. Ennél a szelíden dimbes-dombos kultúrtájánál európaibb hangulatú, kedvesebb földdarabot nehéz volna találni az öreg kontinensen kívül.

A szántók, kaszálók, legelők és erdők úgy vannak egymáshoz öltve, mint a mostanában nálunk is divatba jött, tarka foltokból összevarrt terítők, takarók – amelyeket valaha az amish asszonyok kezdtek készíteni a szabás után megmaradt hulladékokból. A patchworknek vagy quiltnek nevezett ágytakarókat, párnahuzatokat dollárszázakért kínálnak az utak mentén, hasonlóan a kalotaszegi vagy korondi kézimunkákhoz. Az előbbieket hitelesebbek, az erdélyiek olcsóbbak. Fonott kosarakat, kisbútorokat, régi kézművestárgyakat, edényeket, késeket, öreg lámpát, friss, kemencében sült perccet, de megannyi giccses vacakságot is kapni, főleg híres településeik – Smoketown, Bird in Hand, White Horse, Intercourse – folklórbutikjaiban.

Az utóbbi helyet azért is kedvelik a turisták, mert a neve annyit tesz magyarul: közösülés, ezért aztán sokan jópofának találják lefényképeztetni magukat a helységnévtábla előtt. A városka negyedévente megjelenő ingyenes újságot ad ki, az Intercourse News című színes lap már a 35. évfolyamánál tart. Az eddigiekből könnyen az olvasható ki, hogy a pennsylvaniai amishok olyasféle látványosság mivel, mint a hortobágyi pusztá IBUSZ-betyárjai, akik borralalóért még „eredeti” délibábot is tudnak produkálni. Nos, az ottaniak is szívesen csinálnak egy kis pluszpénzt a hagyományaikból, de korántsem ebből élnek.

A remek éghajlaton és kitűnő földeken szépen terem mindenfajta kultúrnövény a gabonától a zöldségeken és a szőlőig – régebben árultak tréfas képeslapokat, amelyeken szekérszerű nagyságú tökök, répák megkaposzták voltak láthatók, a derék gazdák négy lóval vontatták a „rekordtermést”.

Áruiknak országszerte jó híruk s még jobb áruk van, a hagyományos, vegyszermentes gazdálkodás miatt ráadásul népszerű bioélelmiszerek számítanak. A kis szemtanú emlékezetes jelenetében a szakállas, kalapos férfiak közös munkával hatalmas csőrt ácsolnak.

A kalákában részt vesz a gyilkosság ügyében nyomozó városi rendőrtiszt (Harrison Ford) is, mégpedig kéziszerszámokkal. Miután a Szentírás nem tesz említést az elektromosságról, a mennoniták nem használnak villanyfűrészt és más erőgépeket, sőt a legtöbb amish farmer autót sem tart. Kis fekete, doboz formájú, gumizott kerekű lovas kocsik (buggyk) százai futkároznak az utakon, azzal közlekednek a tanyák közt, ahol legfeljebb traktort, motoros szivattyút, terménydarálót tőnnek meg. Sok helyen látni forgó szélkereket energiaforrásként.

A dutchok ragaszkodnak hagyományos öltözködhöz: a férfiak sötét, „magyaros” lajbit és szűk szárú nadrágot, bő ujjú inget viselnek, az asszonyok fűkötőt és hosszú, régies szabású ruhát, amelyet szalagokkal kötnek meg, gombról sem lévén szó a Bibliában. A gyerekek nyáron mezítláb járnak, a többnyire szűke fiúk haját gomba formára nyírják körül, a kisserácok a régi idők facsigáival játszanak, deszkarollerekkel furikáznak. A visszaúton megoldódott a penetráns, hosszan tartó bűdösség rejtélye is.

A tavaszi talajjavítás céljából kihordták az istállókból, ólabból a trágyát a szántóföldekre, az egész járásban egyszerre, ettől szaglik úgy a környék. A jó kis bioanyagot lovakkal és nagy testű öszvérekkel vontatott tárcsákkal forgatják be a talajba. Szájtátva bámuljuk a három-, négy-, sőt egy helyütt hatfogatú, jó tíz méter széles kultivátort, elég vele hatszor oda-viszsa fordulni a parcellán, és kész van a munka.

A helybéliek nem szeretik, ha fényképezik őket (kérdés, hogyan vették rá őket a hollywoodiak a filmezésre), de erre a látványra azért megkockáztatunk egy gyors fotózást. Alig egyórányira az egykori német ajkú kivándorlók első telepétől, a ma négymillió Philadelphiahoz tartozó Germantowntól megállt az idő: egy legény a világ legtermészetesebb dolgaként hat lóval húzott tárcsás boronával míveli a földjét. Ez is Amerika, a múlt Amerikája.

Ludwig Emil, mno.hu

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni gyalázaatról tabumentesen

„Egy film amelyet minden
magyarnak látnia kell”

Ajánló
